

TEGEN DE KWAKZAL

TE4547

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

Chronique scandaleuse 1996

"Het is een idioot natuurlijk," zei hij. "Ook idioten moet je serieus nemen," antwoordde Beerta. "Idioten kunnen heel gevaarlijk zijn."

Mijnheer Beerta (pag.45). J.J.Voskuil

Net als vorig jaar weer een kleine bureau-opruiming met faits divers op het gebied van de charlatanerie. Elk bericht zou voldoende stof bieden voor diepgravende analyses en commentaren, maar in het kader van de scheiding tussen nieuws en commentaar - een scheiding die in het Actieblad zeldzaam zal blijven, dat beloven wij - nu de harde feiten zonder verdere toelichting. Dat ieder zich er het zijne van moge denken!

Microben

In een folder van het Van Rein Instituut te Alkmaar, dat o.a. Brooker's kleurentherapie toepast bij post-traumatische dystrofie, bij MS, ME en onbegrepen pijnklachten staat de volgende informatie: 'Tijdens de behandeling wordt de kleur die overeenkomt met de frequentie van de microbe teruggevoerd in het lichaam met behulp van een radio-draaggolf. De patiënt is hiervoor direct verbonden met de zogenaamde oscillatormachine. Bloedbaaninfecties zijn eenvoudig te stoppen. Door aansluiting op de machine gaan alle microben circuleren. Infecties in organen en spierweefsel vragen om een intensievere behandeling. Uiteraard is veel afhankelijk van bloedsomloop, leeftijd, vitaliteit en postuur van de patiënt. Gedurende de behandelingsperiode wordt de patiënt dagelijks getest. Om er zeker van te zijn dat er geen infecties in het lichaam overblijven, wordt de patiënt een week na de behandeling algeheel gecontroleerd. (.....) De kosten bedragen f 82,25 per dag en mocht een aanvullende osteopathische behandeling nodig zijn, dan kost die f 55,- per half uur. (.....) De behandelend fysiotherapeut R.M.Bartlema is tevens osteopaat, manueeltherapeut, Reiki-master, NLP-trainer, hypnotherapeut, acupuncturist en hij heeft zich in de afgelopen jaren volledig gespecialiseerd in de cranio-sacraaltechnieken van Dr. Upledger.'

12.500 functies of beroepen

Artsen mogen geen reclame maken, maar dr.R.Soerjanto, gepensioneerd revalidatie-arts te Leiden, wordt waarschijnlijk door dezelfde motieven gedreven als zijn plaatsgenoot René Spiekstra: de wil om goed te doen is te groot en dan moeten soms andere overwegingen wijken. Al tijdens zijn aanstelling bij het AZL had Soerjanto veel belangstelling getoond voor de 'zeldzame spierziekte' fibromyalgie en bij zijn pensionering startte hij een adviesorgaan voor fibromyalgiepatiënten. Blijkens een paginagroot interview in 'Weekeinde' van 20 april 1996 heeft Soerjanto 'stad en land afgereisd' om een middel te vinden waarmee de omstrede diagnose objectief zou kunnen worden vastgesteld. En eindelijk slaagde hij in

zijn opzet. Hij ontdekte het bestaan van de Ergos, een kamergroot apparaat, waarmee de duurbelastbaarheid gemeten kan worden. In het enorme gevaarte zitten in een computersysteem gegevens van 12.500 functies en beroepen, zodat volstrekt objectief vastgesteld kan worden hoelang iemand een bepaalde taak kan blijven uitvoeren.

Soerjanto is te bereiken via de Nationale Vereniging Fibromyalgie-patiënten te Nieuwe Pekela. Menigeen zal hem via die weg weten te vinden, want hij stelde aan het eind van het artikel: "Fibromyalgie is niet te genezen. Maar ik ken wel diverse behandelmethoden waarmee ik de symptomen kan verminderen: minder pijn en meer energie. En mijn behandelingen zijn erop gericht om die neerwaartse spiraal, waarin mijn patiënten terecht komen, te doorbreken."

Nergens last van

Dr. Hing Gwan Kho, anaesthesioloog in het St.Radboudziekenhuis te Nijmegen, brengt twintig minuten voor de operatie (een prostaatverwijdering) de naaldjes aan, die dan beginnen 'met het activeren van de natuurlijke morfinespiegel van het lichaam'. Daarnaast ontvangt de patiënt gewone 'westerse' anaesthesie, omdat volgens Kho 'De klassieke Chinese techniek, waarbij de patiënt tijdens de hele ingreep wakker blijft - zelfs bij hersenoperaties - niet is over te planten naar het westen' en 'dat is ook zijn bedoeling niet'. Toch heeft de acupunctuur grote voordelen, aldus Kho in een interview met *De Gelderlander* van 20 december 1995: "Acupunctuur heeft geen bijwerkingen, zoals misselijkheid en braakneigingen. Ook verstoort acupunctuur de ademhaling niet. Tijdens de operatie heeft een patiënt nergens last van, blijft de bloeddruk gelijk en de pols stabiel, en na de operatie wordt een patiënt sneller wakker."

Qi-stagnatie, Yin-deficiëntie en damp

'Er zijn twaalf hoofdmeridianen. Twee of meer meridianen zijn altijd aan elkaar gekoppeld en beïnvloeden elkaar bij verstoringen; bijv. de nier- en blaasmeridiaan of de lever- en galblaasmeridiaan. Op deze meridianen liggen acupunctuurpunten, die men kan beïnvloeden d.m.v. naalden en elektrische, thermische of mechanische prikkels. De Qi-energie is een verzamelnaam. Qi zorgt voor de transformatie en transport, de beweging, de verwarming en de bescherming van het

(vervolg op pag. 2)

Inhoud

Chronique scandaleuse 1996	1
De rechte rug en de windvaan	3
Wiese wankelt.....	8
In Memoriam Menges	9
Beste eerstejaars!	10
Auriculomedicinae.....	11
Correspondentie.....	12

Colofon

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opgericht 1 januari 1881

Correspondentie-adres: Jister 17-19, 8446 CD Heerenveen; tel. 0513-625956

Bestuur:

Voorzitter: C.N.M. Renckens, vrouwenarts, Hoorn

Secretaris: H. de Vries, apotheker, Heerenveen

Penningmeester: I.H. Harms, dierenarts, Hardenberg

Leden: P.M. Siegel, psychiater, Amsterdam; dr. A.P.M. van Dam, Den Haag; mr. Th. Douma, advocaat, Haarlem; C.P. van der Smagt, huisarts, de Bilt; prof.dr. H. Timmerman, hoogleraar farmacochemie, Voorschoten; W.M. Veenema, huisarts, Joure; W. Zipp, tandarts, Enkhuizen

Adviserende leden: S. Lelie, Middelburg; drs. P.C. Bügel, psycholoog, Groningen

Redactie: A. van Keimpema, K.R. Poststraat 8.1, 8441 EP Heerenveen, Tel. 0513-653016. Fax 0513-653160.

Mobiel 06-53247583.

Het Actieblad tegen de Kwakzalverij verschijnt 5x per jaar.

Abonnement: f 45 per jaar.

ISSN: 1383-116X

Postgiro van de Vereniging: 32237 ten name van Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Hardenberg. De contributie bedraagt thans minimaal f 50 zulks met inbegrip van het abonnement op het Actieblad tegen de Kwakzalverij; voor studenten en leerlingverpleegkundigen f 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal f 500.

(vervolg van pag. 1)

lichaam. (.....) Lichamelijke klachten worden veroorzaakt door een blokkade: teveel of te weinig Qi. (...) Bestaat bij een persoon reeds een tekort aan Qi, dan kan een externe prikkel (trauma, fractuur of infuus) leiden tot stagnatie en tot reflexdystrofie. (.....) Bij de besproken patiënt (een man met een gebroken been) was er sprake van Qi-stagnatie, Yin-deficiëntie en damp.'

G.J.D.Bleijerveld, revalidatie-arts in het artikel 'Sympathische Reflexdystrofie en Acupunctuur'. Gepubliceerd in het *BMC Medisch Journaal* (juni 1996), een uitgave van het Groot Ziekengasthuis te Den Bosch.

Sjamanen en psychologen.

Sjamanen uit Afrika en Azië en westerse psychotherapeuten hebben elkaar ontmoet op het eerste wereldcongres over psychotherapie in Wenen, gehouden in juli 1996. De voorzitter van de Wereldraad voor psychotherapie Pritz verklaarde, dat de sjamanen hun visie zouden geven op de behandeling van emotionele problemen. "Zij hebben allemaal een training van jaren achter de rug en zijn in hun culturele context verantwoordelijk voor het geestelijk welzijn van hun cliënten," aldus Alfred Pritz.

(*Trouw*, 1 juli 1996)

Goede bedoelingen.

Omdat ze een geesteszieke vrouw zou hebben mishandeld is de Tubbergse gebedsgenezeres T.W. door de rechtbank te Almelo veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf. Twee van haar medewerkers kregen dezelfde straf. De echtgenoot, die zijn 44-jarige vrouw overleverde aan de gebedsgenezeres, kreeg een voorwaardelijke straf

van twee maanden. Het slachtoffer werd door haar man naar de zogeheten Pater Pio Stichting gebracht. Ze werd daar tussen maart en oktober 1994 vastgehouden, mishandeld en vastgebonden. Als zij naar buiten mocht werd zij met een touw om haar pols aangelijnd. De rechtbank zei niet te twijfelen aan de goede bedoelingen van de medewerkers van de stichting, maar verweet hen lichtvaardig en geheel op eigen gelegenheid een therapie toe te passen die was gebaseerd op religieuze inspiratie en die dus niet te toetsen viel.

(*De Volkskrant*, 10 juli 1996)

Direct terugsturen.

Uit onderzoek door de Keuringsdienst van Waren is gebleken dat de navolgende voedingssupplementen een te hoog arseen- en kwikgehalte bevatten:

- Niu Huang Jie Du Pian (tablet, geel)
- Tian Xian wan (capsule, rood)
- Refined Liu Shen Wan (korreltje, zwart)
- Niu Huang Jiang Ya Wan (bolletje, wit)
- Tain Wang Bu Xin Wan (pil, zwart)
of Tien Wang Pu Hsin Tan
- Zhui Feng Tou Gu Wan (pil, zwart)

'Als distributeur van deze voedingsmiddelen vragen wij gebruikers deze producten direct terug te sturen naar onderstaande adressen, dan wel naar het adres waar u het product gekocht heeft.'

(Advertentie van het Chinese Medical Center BV met de kop Waarschuwing in o.a. *De Volkskrant* van 18 juni 1996)

Nog geen gemeengoed

'Darwin heeft ook een helder oog voor de hocus-pocus in de geneeskunde van zijn dagen waardoor hij twee kinderen verliest en zelf zijn hele leven met een onbegrepen kwaal worstelt. Zijn kritische beschrijving van de homeopathie getuigt van een realistische instelling die helaas ruim 150 jaar later nog geen gemeengoed is geworden.'

Uit een recensie van *Charles Darwin's letters* (Cambridge University Press) door F.L.Meijler. *NtvG* 5 oktober 1996, pag. 2012.

Jogging baby

'Al vroeg in de zwangerschap is het ongeboren kind in staat gevoelsindrukken waar te nemen en daar op te reageren. Wanneer het kind wordt aangeraakt, wordt duidelijk dat een 'goede hand' wordt gevolgd en een zakelijke of dwingende hand niet. Aan 'goede handen' kan een kind zich toevertrouwen. Dit vertrouwen in een ander en daardoor in zichzelf is van invloed op de harmonische ontwikkeling van het kind.

Bij problemen tijdens de zwangerschap, zoals harde buik, jogging baby of bekkeninstabiliteit, kan deze begeleiding hulp bieden. (.....)

Haptotherapie is niet geschikt voor mensen met een psychopathologische achtergrond, maar wel voor mensen met lichte persoonlijke groei- en ontwikkelingsverstoringen of een slecht ontwikkeld tastvermogen. Te denken valt aan de volgende klachten: stress, overspanning, depressiviteit, fobie, rouwverwerking, hyperventilatie, chronische hoofdpijn, etcetera.'

Uit de folder Fysiotherapie Enkhuizen van het Westfries Gasthuis. De folder is na 'ontdekking' door de medische staf door de directie direct uit de roulatie genomen.

Homeopathie

'Wereldwijd wordt voor ongeveer 2 miljard aan homeopathie omgezet. Het populairst is de homeopathie in Frankrijk. De Fransen nemen een kwart van de wereldmarkt voor hun rekening. Homeopathie-giganten in Frankrijk zijn Boiron en Dolisos. Driekwart van de Fransen zou volgens recent onderzoek wel iets in homeopathie zien. In Frankrijk kost een standaard buisje met de bekende korreltjes slechts f 4,-.

(Marketletter 1996 mei 27:11)

Adverse effects

'A 40-year-old woman was killed in May last year when an acupuncture needle pierced her heart, and in September a 32-year-old Nottingham man died after taking Chinese herbal medicine. Other cases include a man who suffered a stroke following spinal manipulation and two people who died from anaphylaxis - a catastrophic allergic reaction - after taking royal jelly. Serious, nonfatal effects have included miscarriages brought on by aromatherapy; autoimmune disease and kidney or liver failure associated with herbal concoctions.'

Artikel Holistic hazards in *New Scientist*, 13 juli 1996, p.12 e.v..

Het ritme van de schedel

'De Amerikaanse arts John E. Upledger ontdekte na jarenlang onderzoek aan de Universiteit van Michigan hoe er uiteenlopende geestelijke en lichamelijke klachten kunnen ontstaan als het cranyo-sacraal systeem niet goed werkt. Dit systeem bestaat uit drie vliezen die de hersenen en het ruggemerg beschermen, en de vloeistof tussen die vliezen. De hoeveelheid vloeistof neemt voortdurend toe en af en drukt dat tegen de vliezen, waardoor deze in een onverstoortbaar ritme bewegen. Dr. Upledger ontwikkelde een therapie die de ritmische bewegingen van het cranyo-sacraal systeem kan herstellen. Een cranyo-sacraal therapeut zal eerst voelen waar het systeem minder of juist meer beweeglijk is. Door de beweeglijke kant stil te houden, zal de vloeistof meer druk uitoefenen op de andere kant; de balans wordt hersteld. Soms ook worden de vliezen losgemaakt door de botten waaraan het vlies is vastgehecht, heen en weer te bewegen of er zacht aan te trekken. Zo kunnen klachten spontaan verdwijnen. Voor meer informatie of adressen van therapeuten: The Upledger Institute Europe, Postbus 86, 6880 AB Velp.'

Uit een folder, o.a. verspreid door Ko Maas, osteopaat te Hippolytushoef.

Noorderdwarsvaart

'Problemen met hart of bloedvaten of veroudering? Chelatietherapie of celtherapie voor u wellicht de oplossing. Revitalisatiekliniek Dokter Nauta Drachten. Noorderdwarsvaart 21. Tel. 05120-32358.'

Advertentie(!) uit *Nieuwsblad van het Noorden* van 6 mei 1995.

Jaloers is hij nog wel

'Ook dat nog, dacht de 6-jarige Old English Sheepdog Cas toen hij een vervelende pijn in de rechter voorpoot kreeg.(...) De eigenaresse van Cas had haar hond al een homeopathisch standaardmiddel tegen verstuikingen gegeven, maar toch bleef de pijn. (...) Deze hond ken ik persoonlijk vrij goed omdat hij de hond van de assistente is en al zijn leven lang in de spreekkamer ligt. (...) Alleen op puppies is hij dol. Loopse teven ontgaan hem, want het begrip sex is nog niet tot hem doorgedrongen. Cas is erg jaloers en niet zo slim. (...) Toen de zere schouder kwam kende ik Cas al zo goed dat ik een homeopathisch constitutiemiddel dat bij hem past, vrij gemakkelijk kon vinden. Het heet Calcium carbonicum. Dit middel staat ook beschreven in de rubriek: schouderpijn rechts. Behalve de jaloezie, waarvoor dit middel niet bekend is, past verder, vooral de kinderlijkheid en de koppigheid. (...) Twee dagen later was Cas een stuk vrolijker en donderdag was de kreupelheid ook over. Cas is sinds de Calcium vrolijker en iets minder lui en heeft meer eetlust. Jaloers is hij nog wel.'

Piet Quartel, Homeopaat en Dierenarts in: *Over Dieren*, no 3. 1995.

Solving the current crisis

'Maharishi Vedic university has achieved a major breakthrough in the field of health. A new approach to the treatment of 37 chronic diseases promises relief to hundreds of millions of patients around the world. Many thousands of patients suffering from chronic diseases have already benefited from Maharishi's Vedic Approach to Health in Europe and the United States in 1995. During the press conference, medical doctors from Maharishi Vedic University in Holland will explain the tremendous potential of this new approach for solving the current crisis in health care. Special emphasis will be given to the treatment of gallstones. Several patients, whose medical records show that their gallstones have been removed naturally and without surgery, will give a personal report.'

Uitnodiging voor een persconferentie van de Maharishi Vedic University, gevestigd aan de Kloosterweg 36 te Valkenburg, 15 februari 1996.

Drs. A.L.Terneer

De rechte rug en de windvaan

Van Vasolastine tot SRL-gelei, of: van Veeger tot Rasker

I. Veeger blikt terug

In zijn afscheidsoratie 'Waarheid in Wetenschap en Bestuur', uitgesproken op 9 februari 1996 ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar in de biochemie aan de landbouwuniversiteit te Wageningen, keek prof. dr. C. Veeger nog eens terug op zijn ervaringen met het onderzoek van 'enzympreparaten'. Lees en huiver:

'Mijn ervaring met industrieel-gericht onderzoek heeft medio jaren zeventig geleid tot wat ik de zaak 'Enzypharm' noem. Van een Indonesische psychiater, die later stroman van deze firma bleek te zijn, kreeg ik het verzoek, overigens zonder betaling, een drietal geneesmiddelen te testen op de activiteit van 112 enzymen. Wij vonden geen enkele activiteit en gelukkig voor de patiënten ook geen eiwit (zie kader, red.). Aangezien Enzypharm dit als onzin afdeed,

lichtte ik de Hoofdingspectie Geneesmiddelen en een aantal ambassades in. De gevolgen waren catastrofaal. De firma begon een proces, waarop het College van Bestuur zich vol afschuw van mij distantieerde en aandrong op intrekking. Dat weigerde ik omdat dat zou wijzen op wetenschappelijke incompetentie. Omdat de firma weigerde gezamenlijk onderzoek te verrichten naar de waarheid o.l.v. een Nobelprijswinnaar - Lynen of Krebs - werd de eis tot intrekking afgewezen. Later zou blijken waarom de firma geen gezamenlijk onderzoek wenste. De avond vóór het hoger beroep werd aangespannen, met een eis tot schadevergoeding van f 10.000.000,- werd mij een aanzienlijke som op een Zwitserse bank geboden door twee Duitse vertegenwoordigers van de firma, die mij diezelfde middag onder druk hadden gezet, en bij het afscheid zeiden "Ach Herr Professor. Alte Kriegskameraden vergessen einander nicht", daarmee doelend op de eigenaar van Enzypharm. Het toenmalig College adviseerde mij de vergoeding aan te nemen. Het hof wees in cassatie de eis van de firma voor de tweede maal af.

Enige weken na de uitspraak eind 1977 ontving ik een brief van mijn Nijmeegse collega Bonting met daaraan toegevoegd zijn negatieve bevindingen met dezelfde preparaten en met het dringend verzoek niets zonder zijn toestemming openbaar te maken. Een onderzoek uitgevoerd in dezelfde periode en op verzoek van en gerapporteerd aan dezelfde stroman, waarop wij beiden hetzelfde antwoord ontvingen met verschillende adressering.

De inhoud van deze brief toont aan dat moed in de wetenschap essentieel is, maar soms ontbreekt. Moed had wellicht het besluit van de toenmalige staatssecretaris Mevr. Veder-Smit om het onderhavig product als geneesmiddel te handhaven, kunnen voorkomen. Een besluit, dat tot gevolg had dat Vasolastine vandaag de dag nog in het ziekenfonds zit! Genomen onder druk van de patiëntenvereniging en tegen alle deskundige adviezen in. Want ook andere onderzoekers vonden geen enzymactiviteit in het middel! Direct na het verwerpen van de cassatie ontving ik de briefwisseling tussen MEMISA en de firma Enzypharm nog steeds in mijn archief. MEMISA protesteerde tegen het misbruik van haar organisatie om een gratis beschikbaar gesteld, maar onwerkzaam middel tegen bilharzia getest te krijgen. De firma antwoordde dat het 'geneesmiddel' te lang in een warme omgeving had gelegen en daardoor onwerkzaam was geworden! Firma's hebben de fondsen om in het geval van negatieve uitspraken over hun producten met dure juristen een proces te beginnen. De onderzoeker heeft geen fondsen als de universiteit hem in de kou laat staan! Prof. Borst heeft hier onlangs uitvoerig aandacht aan geschonken in zijn NRC-column over het proces tegen de Nederlandse Vereniging tegen de Kwakzalverij. Nadat ik de advocatenrekening had betaald en vervolgens de steun van de belastinginspectie Wageningen had gekregen om deze als beroepskosten via de hoogste rechter erkend te krijgen, besloot het college mij dit bedrag van vijf cijfers te vergoeden.

Op deze plaats wil ik mijn advocaat Mevr. Muller-Feriz, twee toen nog jonge LU-juristen Peter Verschoof en Hans Verver, en ook mijn medewerker Aart de Kok bedanken voor hun grote steun en inzet. Mijn grote dank ook aan Vrij Nederland-journalist Rob Sijmons voor zijn objectieve artikelen.' Einde citaat.

Enzymen zijn eiwitten, die in de natuur een onmisbare rol spelen van katalysator van chemische omzettingen. In het menselijk lichaam bevinden zich in elke lichaamsceel van deze eiwitten, die daar lokaal worden gesynthetiseerd. Via de mond ingenomen kunnen ze in het lichaam niet worden opgenomen, omdat eiwitten in het maagdarmkanaal worden afgebroken. De belangrijkste reguliere toepassing van enzympreparaten in de geneeskunde bestaat dan ook uit substitutie van spijsverteringsenzymen, die in het maagdarmkanaal werkzaam zijn en daar soms door ziekte van bijv. de alvleesklier onvoldoende aanwezig zijn. Als eiwitten via injectie worden toegediend, dan kunnen bij (plantaardige) niet lichaams-eigen eiwitten levensbedreigende allergische reacties optreden. Vandaar Veeger's opmerking, dat hij - gelukkig voor de patiënten - geen eiwit aantrof in de door hem onderzochte Enzympreparaten, waarvan de firma beweert, dat men zonder risico tien ampullen per dag kan toedienen. De lezer begrijpt nu waarom deze middelen zo veilig zijn en waarom er eigenlijk ook geen enzymen in *kunnen* zitten.

Wie voelt geen sympathie voor deze onkreukbare onderzoeker, die in de jaren zeventig - onder bijna onmenselijke druk gezet - zijn onderzoeksbevindingen trouw bleef en weigerde deze in te trekken? Wie voelt geen afkeer en woede, niet alleen jegens de gangstermethoden van de producent van Vasolastine e.d., maar evenzeer tegen de dure advocaat die in 1975 de firma Enzypharm bijstond (de destijds fameuze dr. mr. W. Schuurmans Stekhoven) en tegen de politici, die keer op keer bogen voor druk van de patiëntenvereniging en publieke opinie en die tot heden het middel als ziekenfondsverstrekking in stand hielden (Eerst Veder-Smit in 1980, na de definitieve weigering van de registratie, en later Simons toen haar voorlopige maatregel in 1990 verliep)?

II. Vasolastine

Vasolastine is een middel geworden met een kleine omzet, maar als casus is haar nog steeds onvoltooide geschiedenis zeer interessant en zij kan ons veel leren over het nut en het effect van wetenschappelijk onderzoek van absurde claims en over de ruggegraat van politici. Daarnaast ook het een en ander over artsen, die uit sympathie, uit geldelijk gewin, uit een pathologische vorm van 'open mindness' (waarbij - zoals bekend - het gevaar bestaat, dat 'the brains fall out') of uit zgn. begrip voor de wensen van patiënten en hun subjectieve ervaringen, meewerken aan onderzoek of toepassing van dit soort kwakzalverij. Ook geeft de casus-Vasolastine een goed beeld van de juridische mogelijkheden die kwakzalvers tot hun beschikking hebben. Tenslotte, en dat is interessant in een tijd waar de patiënt steeds meer te zeggen krijgt en meer rechten kan claimen, zegt hij iets over de waarde van patiëntenverenigingen.

Vasolastine en andere 'enzympreparaten'.

G.H. van Leeuwen werd op 22 januari 1909 in Poortershaven aan de Nieuwe Waterweg geboren. Zijn ouders waren niet in staat hem na de HBS te laten studeren en academische examens heeft hij niet afgelegd. De titels 'prof.' en 'dr', die later in de omvangrijke buitenlandse correspondentie zouden opduiken, berusten op misverstanden, waarvan hij in een interview met *De Telegraaf* van 23 september 1978 zei, dat 'ze dat gewoon niet willen afleren'. Hij vond aanvankelijk werk op de laboratoria van de Bataafse Petroleum Maatschappij. Volgens eigen zeggen deed hij daar talrijke uitvindingen, waarop de Shell patenten verkreeg, terwijl hij werd onderbetaald. In 1938 nam hij ontslag en begon een eigen chemisch

industrietje, met als specialiteit kunstharsen, kunstleer en kunst-rubber. Hij werd NSB'er 'uit idealisme, je zag het als iets tegen de rotzooi overal'. Over zijn activiteiten in de oorlog wilde hij nooit veel kwijt, maar zeker is, dat hij na de oorlog gevangen werd genomen en dat hij twee jaar vastzat. In die tijd ging hij veel studeren: geneeskunde, farmacologie, biochemie. In 1948 startte hij, op 39-jarige leeftijd, een bedrijf te Soest, dat aanvankelijk de naam 'De Sfyx' kreeg, maar al snel herdoopt werd tot Enzypharm. Het bedrijf was ondergebracht in een kapitaal pand, bekend als de 'Witte Burcht'. Onduidelijk bleef waarmee hij dit dure project financierde, maar de geruchten gingen in de richting van Duitsland. Aan het einde van de jaren zestig was zijn positie zo sterk, dat hij niet schroomde Van Geelkerken, één van Nederlands beruchtste NSB'ers, aan de kogel ontkomen door gratie, na diens 'levenslang' als medewerker aan te trekken.

De firma maakte niet alleen het meest bekende Vasolastine, maar daarnaast Neoblastine, Polemal, Rheumajecta en SP3, 16 en 101. De productiewijze werd geheim gehouden en was alleen bekend bij Van Leeuwen. Hij slaagde er met verhalen over wondergenezingen snel in een positie op de markt te verkrijgen en exporteerde al snel ook naar het buitenland. In de *Nieuwe Noordhollandse Courant* van 19 oktober 1949 bijv. verscheen een artikel, waarin de 'biochemicus Van Leeuwen' en een niet nader genoemde dierenarts verslag doen van 'een nieuwe stof', die blinde honden weer het gezichtsvermogen had teruggegeven. Vasolastine zou uiteindelijk in 18 landen een officiële registratie krijgen: Oostenrijk (1958), Frankrijk (1961), Duitsland (1967), Engeland (1972) etcetera.

In ons land werd in 1958 de Wet op de Geneesmiddelenvoorziening ingevoerd, waarmee een einde kwam aan de mogelijkheid 'geheimmiddelen' in de handel te brengen. Geneesmiddelen moesten o.a. een bekende en constante samenstelling hebben en de werkzaamheid moest worden aangetoond. Het College ter beoordeling van Geneesmiddelen, dat de wet ging uitvoeren werd in 1963 geïnstalleerd en Enzypharm was genooddaakt zijn melkkoe ook daar ter registratie aan te bieden. Dat geschiedde in 1964. De fabrikant othulde dat Vasolastine werd bereid uit plantedelen van *Anasania sativa*, *Spinacea oleracea* en *Helianthus* (haver, spinazie en zonnebloemen). Het registratieverzoek werd afgewezen, omdat de geclaimde aanwezigheid van enzymen niet kon worden aangetoond en ook stond werkzaamheid van het product niet vast. Van Leeuwen spande een beroepsprocedure aan bij de Raad van State en bediende zich daarbij, bijgestaan door de bejaarde strafpleiter Schuurmans Stekhoven, vooral van juridische spitsvondigheden. De Raad van State raadpleegde drie deskundigen, de professoren Noach, Hülsmann en Loeliger en deze waren unaniem in een vernietigend oordeel over het middel. In 1975 wraakte Schuurmans Stekhoven de deskundigheid van deze drie hoogleraren, want zij waren geen echte 'enzymologen' volgens de strafpleiter. Er zouden in ons land maar

drie echt goede enzymologen zijn: de hoogleraren Slater, Borst en ... Veeger. Deze zouden, aldus de arts-jurist, makkelijk in staat zijn de aanwezigheid van de enzymtyrosine, aminoxydase, lipase en vet-zuuroxydase in Vasolastine aan te tonen.

Nadat professor Veeger op verzoek van de Indonesische psychiater-neuroloog Kho Tjok Khing, die naar eigen zeggen goede ervaringen had opgedaan met het middel, Vasolastine op de aanwezigheid van eiwitten c.q. enzymen had onderzocht (zie zijn relaas hierboven) en negatieve bevindingen deed, werd hij door Van Leeuwen niet alleen voor het gerecht gesleept, maar tevens zwart gemaakt en afgeschilderd als 'landbouwmestdeskundige', die van menselijke geneeskunde geen verstand zou hebben. Hangende het proces tegen Veeger en het hoger beroep in die zaak bleef het beroep bij de Raad van State ook maar steeds liggen en de uitspraak zou uiteindelijk twaalf jaar op zich laten wachten. Rob Sijmons schreef op 17 december 1977 in *Vrij Nederland*: 'Slimme juristen kunnen het gebrek aan expertise (van de rechtbank) gebruiken door juridisch mooi klinkende maar technisch geheel bezijden de zaak staande argumenten te bezigen'. *De Telegraaf* noemde Van Leeuwen in die tijd 'of een autodidactisch genie of een gevaarlijke fantast'.

In 1978 werd het beroep door de Raad van State tenslotte afgewezen en die beslissing werd als Koninklijk Besluit op 21 november 1978 gepubliceerd. Van Leeuwen had intussen nog meer ijzers in het vuur en wist hoe gevoelig politici zijn voor de Stem des Volks, ook als deze stem onzin uitkraamt. Er was al vroeg een 'Actiecomité tot behoud van Vasolastine' opgericht, dat zich al in 1966 tot de staatssecretaris richtte. Later volgde oprichting van de Vereniging Vrienden van de Koningshof (1977), genoemd naar de kliniek in Haarzuilens waar vanaf 1971 enzymtherapie werd toegepast. Er werkten daar enkele gepensioneerde artsen, van wie Brouwer en Keijer herhaaldelijk in *Libelle* e.d. van zich deden spreken. In 1979 werd de vriendenvereniging omgezet in de 'Patiëntenvereniging Enzymtherapie'. Onder druk van die patiëntenvereniging en van de publieke opinie besloot de toenmalige staatssecretaris mev. mr. E. Veder-Smit in 1980, ondanks de genoemde afwijzing van registratie, dat Vasolastine als ongeregistreerd farmaceutisch middel in de handel kon blijven. Toen deze maatregel in mei 1990 verjaarde besliste vervolgens staatssecretaris Simons, na wat tromgeroffel door de patiëntenvereniging, dat het middel wegens zijn 'sociaal-medische betekenis' gehandhaafd mocht worden.

III. Proefschrift

Het aantal wondergenezingen, dat - ooit begonnen bij die blinde honden - snel uitgroeide tot een lawine van indrukwekkende omvang, bereikte de populaire pers natuurlijk makkelijk. Exemplarisch zijn in dit opzicht twee artikelen uit de *Libelle*, die zich in het verenigingsarchief bevinden en waaruit hieronder een korte bloemlezing volgt.

In de serie 'Er zijn ook andere dokters', verscheen op 20 september 1974 de aflevering 'Zij vinden de natuur de beste medicijn'. Daarin werden de enzymtherapie en de Moermantherapie belicht. In de 'Koningshof' trof de verslaggeefster allereerst de twee daar werkzame artsen aan: Brouwer (67), die door een dominee in zijn vroegere huisartsenpraktijk in contact was gekomen met de enzymtherapie en Keijer (71), die aan vaatziekte leed en een hartaanval achter de rug had. Hij ging Vasolastine gebruiken en voelde zich sindsdien uitstekend. Hij ontdekte, dat 'Van Leeuwen een geniaal mens is'. Een 45-jarige suikerpatiënt uit IJmuiden vertelde dat hij ten dode opgeschreven was. Ten gevolge van zijn ziekte leed hij aan staar en aan loopstoornissen. Sinds hij zich op de Koningshof liet behandelen,

kon hij weer lopen, had geen pijnstillers meer nodig, terwijl hij langzaam aan weer begon te zien. Een Amsterdammer vertelde, dat hij het behoud van zijn benen te danken had aan het middel. 'Artsen, specialisten en chirurgen - het zijn allemaal laaienlichters'.

Volgens de beide artsen verwijderd het Vasolastine de 'ketelsteen' aan de binnenzijde van verkalkte aderen. Een patiënt vertelde: "Mijn been was roetzwart. Ik lag nachten lang te kruipen van de pijn. In januari liep ik nog op krukken. Nu kan ik weer gewoon lopen." En mevr. Driessen uit Culemborg onderging dankzij de wondermiddelen een metamorfose. Zesentwintig jaar lang leed zij aan reuma. Zwaar leunend op een kruk kwam zij vorig jaar de spreekkamer van dokter Brouwer binnen. In het ziekenhuis had de specialist gezegd, je zal wel in een wagentje terecht komen. "Ik kan nu weer lopen en fietsen. Ik spuit nog vijf keer per week." Verder in het artikel wonderbare genezingen van hersenbloedingen, ziekte van Bürger, dementie en debiliteit.

6 Drie jaar later deed de *Libelle* het nog eens dunnetjes over. Op 30 september 1977 stond er in de serie 'Anders beter worden': 'Als ik die enzymtherapie niet gekregen had, zat ik nu in een tehuis voor demente bejaarden'. Een 59-jarige man met ernstige vaatvernauwing stond op de wachtlijst voor een vaatoperatie, toen hij de Koningshof belde voor een afspraak. Het duurde drie maanden, voor hij er terecht kon, zo druk had men het daar. Hij werd onderzocht en moest injecties met 'enzymen' hebben. De huisarts weigerde alle medewerking bij de toediening van het middel en slechts langs slinkse wegen (hij kende een verpleegster-non, die het zelf niet wilde doen, maar wel bereid was de zuster van de man te leren prikken) kon de man zich met het begeerde middel behandelen. De rest van het verhaal laat zich raden. In een naschrift bleek de 'Libelle-arts' weliswaar tegenstander te zijn van de enzymtherapie, maar desalniettemin vermeldde het artikel het telefoonnummer van de Koningshof en de te verwachten onkosten: dertig gulden per consult en daarna ongeveer zestig gulden per twee maanden aan medicijnen.

Vele jaren later, toen alle hierboven vermelde feiten al in brede kring bekend waren, ontstond ergens in Enschede het vreemde idee, dat - 'gezien het feit dat Vasolastine nog altijd op grote schaal werd gebruikt' - wetenschappelijk onderzoek naar de werkzaamheid van dit middel dringend gewenst was. Initiator was ene dr.J.J.Rasker, als reumatoloog verbonden aan het plaatselijke ziekenhuis. Ook de vakgroep psychologie van de universiteit Twente ging meedoen. De Nederlandse Vereniging voor Reumabestrijding en het Preventiefonds subsidieerden het onderzoek en medewerking werd o.a. verkregen van mevrouw E. van Leemput-Dankaart van de Patiëntenvereniging Emzymtherapie en van de firma Enzypharm, die behulpzaam was bij het literatuuronderzoek. En hoewel er op theoretische gronden natuurlijk geen enkel effect verwacht mocht worden, kwam het project toch vlot van de grond. Enkele Nijmeegse hoogleraren wilden zelfs wel als promotor optreden en een jonge reumatoloog-in-opleiding, die verlegen was om een promotie-onderwerp, bleek ook nog wel te vinden. De woorden van Skrabanek '*Extraordinary claims require extraordinary evidence, and randomised clinical trials, applied to absurd claims are more likely to mislead than illuminate*' (Uit zijn essay Demarcation of the absurd) waren kennelijk niet tot Twente doorgedrongen en dat men zich door dat onderzoek encanilleerde met een uiterst malafide bedrijf en *en passant* prof. Veeger flink schoffeerde door Vasolastine opnieuw als serieus onderwerp van onderzoek te nemen: aan dat soort bedenkingen ging men zich niet te buiten, daar in Twente.

Zo geschiedde het dat op 17 september 1990 te Nijmegen J.W.G. Jacobs promoveerde op een proefschrift getiteld 'Rheumajecta en

Vasolastine (R. en V.). Verslag van onderzoek naar het effect bij patiënten met reumatische aandoeningen'. Co-promotor was .... J.J.Rasker. Het kan nauwelijks een hoogtepunt geweest zijn in de Nijmeegse academische traditie, want de volstrekt voorspelbare uitkomst van het promotie-onderzoek (onder lijders aan fibromyalgie, artrose en reumatoïde artritis) staat vermeld op pagina 118: 'De belangrijkste conclusie van dit proefschrift is dat men van de toepassing van Rheumajecta en Vasolastine bij patiënten met reumatische aandoeningen niet meer mag verwachten dan van een placebo.' Waarlijk een staaltje grensverleggend onderzoek! De auteur vond dat zelf ook, want hij publiceerde samen met zijn promotoren en co-promotoren samenvattingen van zijn proefschrift in het *Pharmaceutisch Weekblad* (1991;13;106-107) en het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* (1990;1062-3). Het kwam hen op een vinnige ingezonden reactie van Hissink Muller te staan in het *NTvG* (1990;1322): deze waarschuwde ervoor fibromyalgie als een reumatische aandoening te beschouwen en noemde het feit, dat Jacobs zich bij het initiëren van het onderzoek mede had laten leiden door een daartoe strekkend verzoek van de patiëntenvereniging een 'gevaarlijk precedent'. Dit, omdat naar zijn mening daardoor aan alternatieve geneeswijzen een schijn van waarde wordt toegekend, zolang het tegendeel niet is bewezen. Hij is er tegen, dat de reguliere geneeskunde een soort TNO-rol gaat vervullen op verzoek van en wellicht betaald door consumenten-patiëntenorganisaties. Hij stelt tenslotte - ironisch - de vraag of er nu ook geen onderzoek moet volgen naar de effecten van Vasolastine bij atherosclerose en hoopt, dat dit soort research beperkt zal blijven. In hun beteterde naschrift stelden de auteurs dat het niet hun bedoeling was de onwerkzaamheid van R. en V. te onderzoeken, maar veeleer om te bezien om het effect van de middelen te onderzoeken. Zij blijven van mening, dat elke *in bonafide context* toegepaste behandeling, of die nu alternatief is of regulier, het verdient te worden onderzocht op zijn waarde. (Cursivering van ons, speciaal ter ere van prof. Veeger!)

IV. Rasker

*Het is het eindpunt van de trein,
bijna geen mens hoeft er te zijn,
bijna geen hond gaat zover mee:
Enschedé.*

Willem Wilmink

De onbetwiste geestelijke vader van het onderzoek van Jacobs, de jonge doctor stelde het ook zo in zijn dankwoord, is kennelijk een veelzijdig geïnteresseerd man en wij begrijpen, dat onze lezers nieuwsgierig zijn geworden naar de ideeën en opvattingen van deze reumatoloog met de 'open mind'. Hoe is hij tot zijn inzichten gekomen? En hoe kan hij zich eigenlijk aan een universiteit (hij is sinds 1993 bijzonder hoogleraar psychosociale aspecten van reumatische aandoeningen te Twente) handhaven? En wat heeft een technische universiteit met dat onderwerp te maken? Wat bezielt iemand om onderzoek te initiëren met het volledig overboord zetten van eerdere, bij herhaling vastgestelde feiten (zoals Veeger's bevindingen over het kwakzalversmiddel Vasolastine)? En scheidt hij er echt behagen in om mensen, die zich tegen alternatieve therapieën keren (soms ten koste van zware juridische intimidatie etc.) in de rug aan te vallen, of betrof het hier een eenmalige uitglijder?

Gelukkig bleek het niet moeilijk de opvattingen van Rasker nader te leren kennen, want in het archief van de VtdK bevinden zich meerdere documenten, ons toegezonden door oplettende leden, waaruit wij heel wat kunnen opmaken. Helaas hebben wij geen beslag weten te leggen op zijn oratie, want de intrigerende titel ervan luidde: '13 verstuurde enkels: ontwrichtend'.

In het *Reumabulletin* (een uitgave van het Nationaal Reumafonds) van 1993, no 2, verscheen een interview met Rasker n.a.v. het verschijnen van zijn 'Reuma en alternatieve behandelingsmethoden'. Uit het curriculum vitae bij dat interview bleek, dat Rasker (1939) al vroeg in zijn carrière belangstelling toonde voor alternatieve geneeswijzen. Na zijn specialisatie verbleef hij een jaar met een beurs van het Reumafonds in het Engelse Bath, waar hij de effecten van badtherapie bestudeerde. In 1976 vestigde hij zich als reumatoloog in Enschede en toonde veel belangstelling voor de psychosociale gevolgen van reuma, een belangstelling, die bekroond werd met een hoogleraarschap bij de vakgroep psychologie aan de Technische Universiteit aldaar. In het interview vertelde hij, dat veel reumapatiënten (55%) alternatieve genezers bezochten en hij stond open voor hun verhalen. Zijn voorganger (o, foei!) was een andere mening toegedaan: als die ontdekte, dat een patiënt naar een alternatieve genezer ging, dan wilde hij ze niet verder behandelen. Rasker ging steeds meer gegevens verzamelen over alternatieve geneeswijzen en trachtte met behulp van alternatief-geneeskundige organisaties wetenschappelijke gegevens te verkrijgen. Dat bleek 'tot zijn teleurstelling' echter niet te lukken. Hij ging daarom zelf maar een literatuurstudie verrichten en vermeldde het boeiende, maar tijdrovende onderzoek, dat tot het proefschrift over R. en V. had geleid. Uiteindelijk legde hij zijn eigen bevindingen neer in een boekje, waarvan staatssecretaris Simons plechtig het eerste exemplaar in ontvangst nam. In het interview stelde hij: "Ik wijs alternatieve behandelingsmethoden niet af, ondanks mijn wisselende ervaringen. Een aantal ervan blijkt effect te hebben op reumatische pijn. Bij een aantal patiënten kunnen bijvoorbeeld acupunctuur, hypnotherapie, ontspanningstherapie en massage pijn verminderen. Dat geldt ook voor verschillende methoden binnen de natuurgeneeskunde, de manuele therapie en de neuralthherapie."

Staatssecretaris Simons (r), professor Rasker en de heer v.d. Rest, directeur van het Nationaal Reumafonds (l.) bij de aanbidding van het eerste exemplaar van 'Reuma en alternatieve behandelingsmethoden'

Ook in de *Nieuwsbrief* april 1993 van het inmiddels failliete Centrum voor Geïntegreerde Gezondheidszorg (CGG) te Winterswijk, die rijk gesubsidieerde mislukking (zie *Actieblad* nov. 1995), kwam Rasker uitvoerig aan het woord: hij was nl. lid van het wetenschappelijk adviescollege van het CGG. Twee pagina's lang wijdde Rasker uit over zijn paradepaardje: het zo volstrekt overbodige en naïeve onderzoek van zijn leerling Jacobs. "De uitkomsten van het onderzoek zullen voor velen misschien als een verrassing zijn gekomen. Maar we hebben nauwelijks kritiek gehad", zei Rasker. "Men kon niet anders dan toegeven, dat het onderzoek zeer zorgvuldig was uitgevoerd." Ook betoonde hij zich trots op zijn aandeel in het standpunt over alternatieve geneeswijzen, dat de Ned. Ver. van Reumatologen in 1981 in *Medisch Contact* publiceerde. "Wij waren daarmee onze tijd vooruit, want de meeste specialisten waren nog echt afhoudend."

Een echt diepte-interview stond Rasker toe aan *Visimilia*, het propaganda-magazine van de homeopathische fabriek VSM. Hij kiest zijn vrienden kennelijk altijd zorgvuldig: van Enzypharm naar VSM is maar één stap, moet hij gedacht hebben. In het nummer van zomer 1996 misstond het prominent uitgebrachte interview allerminst. De verdere inhoud van het blad bestond niet alleen uit de aankondigingen van allerlei leerzame cursussen, zoals 'Homeopathie in relatie met voetzonereflexologie' of het 'Seminar resonantie-homeopathie', maar het bevatte ook een interview met de winnaar van de Arij Vrijlandt-prijs 1995, de homeopathisch arts Fernand Debats ('LM-potenties zouden vaker moeten worden gebruikt'), een artikel over de Homeopaten zonder Grenzen in Ghana en de altijd interessante rubriek 'Homeopathie en wetenschap' met het laatste nieuws over Prrikweg-gelei en Dormiplant.

Zijn open mind voor en tolerantie m.b.t. alternatieve geneeswijzen is, zo blijkt uit het interview, bij Rasker waarachtig niet uit de lucht komen vallen. Hij had al veelzeggende ervaringen tijdens zijn jeugd en zijn studie. "Mijn ouders hadden een homeopathisch arts als huisarts. Die is later nog directeur geworden van het Homeopathisch Hospitaal. En mijn vader was een sterk invoelend mens met mediamieke gaven. Hij kon pijn 'wegstrijken'. In de oorlog heeft hij daar menigeen mee geholpen, maar daarna heeft hij er niets meer mee gedaan. Hij zei: 'Nu komen er weer geneesmiddelen, dus is het niet meer nodig'. Maar ik ben dus opgevoed in de overtuiging dat er meer is in het leven dan alleen de dingen die we kunnen zien. En dat was voor ons niet taboe."

Terwijl hij zeer positief is over de effectiviteit van badtherapie bij reuma ('In Bath doen ze het al geruime tijd met gewoon leidingwater en niet meer met bronwater, dat blijkt niets uit te maken'), blijkt hij geen onderzoek te kennen, dat zou wijzen op een gunstig effect van homeopathie bij reuma. Een uitzondering maakt hij voor SRL-gelei: 'Dat doet niet onder voor reguliere middelen'. In zijn eigen praktijk gebruikt hij het regelmatig. Overigens zet hij de homeopathie zeker niet als onzin opzij. 'Dat is te ongenueanceerd. Zoals collega Renckens tekeer gaat, dat vind ik geen verstandige benadering'. In zijn boek geeft hij ook aan, dat een 'onzinnige theorie' (Renckens' formulering, aldus het interview) beslist geen reden is om een geneeswijze te negeren. Later wil de professor ook nog wel toegeven, dat er in de meta-analyse van Knipschild verrassend positieve uitkomsten zaten, terwijl die nog wel zulke strenge criteria aanlegde. Aan het eind van het interview gaat 'toevallig' de telefoon, waarna Rasker aan de *Visimilia*-reporter heet van de naald het laatste wetenschappelijke nieuws kan meedelen. Hij had nl. de Nijmeegse reumatoloog Van Driel aan de lijn en deze had bij een goed opgezet, gecontroleerd onderzoek een gunstig effect gevonden van een homeopathisch wrijfmiddel! 'Maar iets schijnt de publicatie ervan op te houden'. Dolblij met deze toegift beëindigt de interviewer het gesprek. Uit welingelichte bron vernamen wij, dat het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* het stuk over het homeopathische wrijfmiddel voor publicatie had afgewezen. Dat was dus het 'iets', dat publicatie tegenhield. Kleinigheidje, nietwaar?

Een eindoordeel over Rasker's motieven, zijn intellectuele kaliber en zijn strategie inzake alternatieve behandelwijzen, zult u van mij niet vernemen. Natuurlijk zouden daarbij verzachtende omstandigheden zijn aan te voeren: hij is immers een kind van een magnetiseur, ontegenzeggelijk een geduchte handicap voor iemands geestelijke ontwikkeling. Het is, dat in aanmerking genomen, zeker niet onverdienlijk dat hij toch een soort academische status heeft bereikt, zij het dat die status in zijn geval beperkt blijft tot een (para-) medische leerstoel aan een 'softenon-universiteit' (De Swaan). Het zal verder wel allemaal naïeviteit en piëteit met zijn mediamieke